

BIJLAGE. Mindset¹

Hoe komt het dat sommige leerlingen doorzetten en anderen hulpeloos reageren bij tegenslagen of uitdagingen? Hoe komt het dat sommige leerlingen successen boeken, terwijl andere leerlingen met dezelfde mogelijkheden daar niet in slagen? Uit onderzoek van Carol Dweck blijkt dat veel afhangt van de manier waarop ze over hun kwaliteiten of vaardigheden denken. Deze visie of 'mindset' heeft belangrijke gevolgen voor hun leerhouding en voor de manier waarop ze hun leven leiden, maar is niet altijd conform met huidige bevindingen uit wetenschappelijk onderzoek². Op basis van haar onderzoek concludeert Dweck dat iemands mindset met name bij tegenslagen of uitdagingen doorslaggevend is dan diens vertrouwen of geloof in eigen kunnen. Als leerlingen bijvoorbeeld geconfronteerd worden met een moeilijke taak, bepaalt hun mindset en de feedback vanuit hun omgeving of ze al dan niet tot een goed resultaat komen³.

■ Verschillende mindsets

Een mindset is een geheel van opvattingen en overtuigingen over individuele kenmerken en vaardigheden, zoals intelligentie, temperament en sportieve of muzikale vaardigheden. De mindset over een bepaalde vaardigheid bepaalt hoe je met die vaardigheid en feedback erover omgaat en welke doelstellingen je voor jezelf stelt. Carol Dweck maakt een onderscheid tussen een fixed mindset en een growth mindset.

- ▶ Een fixed mindset is de overtuiging dat individuele kenmerken of vaardigheden onveranderlijk zijn.
- ▶ Een growth mindset is de overtuiging dat individuele kenmerken of vaardigheden te ontwikkelen zijn.

Vooraleer de beide soorten mindset uitgebreider te bespreken, maken we een belangrijke kanttekening bij deze tweedeling. Mensen vertonen vaak een combinatie van beide

¹ Deze bijlage biedt een beknopte weergave van de theorie en het onderzoek rond mindset. Voor een meer uitgebreide weergave verwijzen we de lezer naar de boeken van Carol Dweck: Dweck, C.S. (2011). *Mindset, de weg naar een succesvol leven. Ouderschap, bedrijfsleven, sport, school, relaties*. Amsterdam: Uitgeverij S.W.P. en Dweck, C.S. (2000). *Self-Theories: their role in motivation, personality and development*. Philadelphia, PA: Psychology Press. Bijkomende informatie is te vinden via volgende websites waar we ons eveneens op baseerden voor deze bijlage: <http://www.eduratio.be/dweck.pdf>, <http://platformmindset.nl> en <https://voluit.be/stimuleer-kind-om-uitdagingen-aan-gaan-growth-mindset/>, geraadpleegd op 15 mei 2018.

² Zie ook verder bij [Neurowetenschappen bevestigen groeikansen](#).

³ Dweck, C.S. (2011). *Mindset, de weg naar een succesvol leven. Ouderschap, bedrijfsleven, sport, school, relaties*. Amsterdam: Uitgeverij S.W.P.; de ideeën van Carol Dweck worden ook op maat van jongeren uitgelegd en toegepast in Engelstalige kennisclips op volgende website: <http://trainugly.com/mindset/>. Meer toegankelijke uitleg voor ouders is te vinden in Dirksen, G. & Möller, H. (2011). *Breinlink voor ouders*. Schiedam: Uitgeverij Scriptum, inclusief uitneembaar boekje voor kinderen van 10 tot 14 jaar: *Help, ik word slimmer! Begrijp het brein en leer beter*; en voor leerkrachten in Dirksen, G., de Boer, M., Willemse, J., & Möller, H. (2014). *Breindidactiek. Helpen leren met breinkennis*. Utrecht: Uitgeverij Synaps.

Specifiek Diagnostisch Protocol bij cognitief sterk functioneren Specifiek Diagnostisch Protocol bij cognitief zwak functioneren en verstandelijke beperking

mindsets, mede afhankelijk van feedback en rolmodellen in hun omgeving. Zelfs binnen eenzelfde soort vaardigheden, zoals cognitieve vaardigheden, kan iemands mindset verschillen. Zo kan je dankzij opmerkingen van ouders of leerkrachten geloven dat je logisch redeneervermogen een vaststaande eigenschap is, terwijl je je geheugen kan verbeteren door training. Iemands mindset kan ook verschillen per soort vaardigheid. Door prestatiegerichte feedback⁴ over je schoolse resultaten gecombineerd met procesgerichte feedback⁵ over je muzikale vooruitgang kan je bijvoorbeeld geloven dat je niveau van schoolse of cognitieve vaardigheden vastligt, maar dat je muzikale vaardigheden kunnen ontwikkelen. Rolmodellen kunnen je ook doen geloven dat je cognitieve vaardigheden kunnen ontwikkelen, maar dat je voor een bepaalde sport wel of geen talent hebt en dat het geen zin heeft om te beginnen trainen zonder talent.

Een recente studie wijst uit dat beide soorten mindsets invloed uitoefenen op aspecten van schools functioneren. Over het algemeen vonden de onderzoekers een laag tot matig positief verband tussen een growth mindset en verschillende schoolse uitkomstmaten, terwijl een fixed mindset specifiek met schoolse prestaties een beperkter en zowel positief als negatief verband vertoonde. De gebruikte meting voor mindset, het schoolse niveau en de culturele achtergrond van de leerlingen bleken het verband tussen beide soorten mindsets en schoolse prestaties te modereren. Zo was het verband sterker bij het gebruik van schalen die specifiek naar de mindset voor een bepaalde schoolse vaardigheid peilden⁶. Deze vaststelling suggereert eveneens dat mensen verschillende mindsets kunnen hanteren voor verschillende vaardigheden, zoals vermeld in bovenstaande kanttekening.

Fixed mindset

Mensen met een fixed mindset geloven dat individuele kenmerken zoals cognitieve of creatieve vaardigheden, onveranderlijke eigenschappen zijn waarvan je gewoon een bepaalde hoeveelheid hebt. Bijgevolg zijn ze geneigd om te bewijzen dat ze deze eigenschappen in voldoende mate bezitten. Ze willen laten zien hoe slim of getalenteerd ze zijn en proberen anderen te overtreffen. Ze proberen uitdagingen en fouten te vermijden en verkiezen eerder gemakkelijke taken die weinig inspanning vergen. Ze zijn van mening dat je je niet hoeft in te zetten als je voldoende talent hebt. Het leveren van inspanningen of moeite moeten doen is volgens hen net een teken van een gebrek aan vaardigheden⁷.

Mensen met een fixed mindset interpreteren successen van anderen vaak als een bedreiging en feedback vanuit hun omgeving als een beoordeling. Daarom negeren ze feedback vaak, ook al zou het leerzaam kunnen zijn. Het vermijden van uitdagingen en

⁴ Prestatiegerichte feedback is feedback over behaalde resultaten of prestaties, zie ook onder [Beïnvloeden van mindsets – Feedback en rolmodellen](#).

⁵ Procesgerichte feedback is feedback over de geleverde inspanningen of over de gehanteerde strategieën, zie ook onder: [Beïnvloeden van mindsets – Feedback en rolmodellen](#).

⁶ Costa, A. & Faria, L. (2018). Implicit theories of intelligence and academic achievement: A meta-analytic review. *Frontiers in psychology*, 9, article 829. doi: 10.3389/fpsyg.2018.00829.

⁷ Dweck, C.S. (2000). *Self-Theories: their role in motivation, personality and development*. Philadelphia, PA: Psychology Press.

Specifiek Diagnostisch Protocol bij cognitief sterk functioneren Specifiek Diagnostisch Protocol bij cognitief zwak functioneren en verstandelijke beperking

fouten en het negeren van feedback uit de omgeving zorgt ervoor dat ze weinig gebruik maken van leermogelijkheden, waardoor ze hun potentieel mogelijk niet ten volle ontwikkelen.

Vanuit een fixed mindset zullen leerlingen vooral kiezen voor een zogenaamde 'imagodoelstelling', met taken waarbij ze slim overkomen op anderen en waarbij ze positieve beoordelingen kunnen oogsten. Ze willen vermijden dom over te komen, ook al betekent dit dat ze dan weinig of niets bijleren. Een imagodoelstelling kan er echter voor zorgen dat leerlingen hulpeloze reacties vertonen wanneer ze met een (te) moeilijke opdracht worden geconfronteerd. Zo kunnen ze bijvoorbeeld snel opgeven, ineffectieve strategieën gebruiken, het vertrouwen verliezen en zichzelf bekritisieren⁸.

Als mensen in vaste patronen denken, zijn ze ook ontvankelijk voor stereotypen, bijvoorbeeld meisjes zijn minder goed in wiskunde/wetenschappen dan jongens of kansarme leerlingen zijn minder slim dan kansrijke leerlingen. Dergelijke boodschappen vinden vooral weerklank wanneer mensen vanuit een fixed mindset denken. Het gevolg is dat ze weinig of geen pogingen ondernemen om het tegendeel te bewijzen en dat hun prestaties lijden onder het stereotype. Daarentegen hechten mensen vanuit een growth mindset minder belang aan stereotypen. Ze zullen harder werken om hun achterstand weg te werken, waardoor het stereotype minder storend werkt op hun prestaties⁹.

Growth mindset

Voor mensen met een growth mindset zijn kenmerken zoals cognitieve, muzikale of sportieve vaardigheden geen vaststaande eigenschappen, maar basiskwaliteiten die je kunt ontwikkelen door te leren en ervaringen op te doen. Ondanks mogelijke verschillen in kennis of snelheid van leren geloven ze dat iedereen, mits inspanning en begeleiding, in staat is om zijn basisvaardigheden te vergroten. In een onderzoek van Dweck vonden universiteitsstudenten met een growth mindset de geleverde inspanningen zelfs even belangrijk als de hoeveelheid kennis die iemand bezit¹⁰.

De overtuiging dat je vaardigheden kan ontwikkelen, stimuleert mensen tot bijleren en leveren van inspanningen bij uitdagingen. Inspanningen behoren volgens hen immers tot het leerproces en uitdagingen of fouten zijn kansen om iets bij te leren. Doordat ze stilstaan bij hun fouten, zullen ze ook meer en op een grondigere manier leren. Naast fouten beschouwen ze successen van anderen en feedback vanuit de omgeving ook als leerrijk en constructief.

⁸ Zie <http://www.eduratio.be/dweck.pdf> en TEDtalk van Carol Dweck, geraadpleegd op 15 mei 2018.

⁹ Dweck, C.S. (2011). *Mindset, de weg naar een succesvol leven*. Amsterdam, uitgeverij S.W.P. bv., zie ook TEDtalk van Carol Dweck, geraadpleegd op 15 mei 2018.

¹⁰ Dweck, C.S. (2000). *Self-Theories: their role in motivation, personality and development*. Philadelphia, PA: Psychology Press.

Specifiek Diagnostisch Protocol bij cognitief sterk functioneren Specifiek Diagnostisch Protocol bij cognitief zwak functioneren en verstandelijke beperking

Anders dan leerlingen met een fixed mindset kiezen leerlingen met een growth mindset vaker voor een 'leerdoelstelling' dan voor een imago doelstelling. Een leerdoelstelling weerspiegelt de wil om nieuwe zaken te leren, nieuwe vaardigheden te beheersen, nieuwe dingen te begrijpen. Wanneer leerlingen met een leerdoel geconfronteerd worden met een uitdaging of faalervaring, vervallen ze niet in hulpeloze reacties, maar blijken het veelal doorzetters te zijn. Zo blijven ze effectieve oplossingsstrategieën hanteren, geven ze zichzelf instructies om hun prestaties te verbeteren, zoeken ze geen excuus of schuldige voor hun falen en blijven ze erop vertrouwen dat ze succes zullen boeken¹¹. Deze ingesteldheid maakt ook dat ze eerder vechten tegen stereotypen dan zich erbij neer te leggen¹².

■ Neurowetenschappen bevestigen groeikansen

Uit neurowetenschappelijk onderzoek blijkt dat onze hersenen dynamisch zijn en continu veranderen. Sterke hersencellen en frequent gebruikte verbindingen blijven bestaan, terwijl minder sterke cellen en verbindingen verdwijnen. Naast biologische of genetische factoren speelt ook ervaring een rol. Door ervaring neemt het aantal verbindingen en de sterkte van de verbindingen toe, waardoor de hersenen sneller informatie kunnen verwerken. Deze neuroplasticiteit zorgt ervoor dat mensen veranderbaar zijn en in staat zijn om hun basisvaardigheden te ontwikkelen of hun beperkingen te overwinnen. Het is evenwel van belang dat ze daarvoor de nodige ervaring en uitdaging krijgen aangeboden of opzoeken. De neurowetenschappen bevestigen met andere woorden de ideeën van de growth mindset¹³.

In een recente meta-analyse van tien studies bekeken onderzoekers de effecten van een interventie die een growth mindset stimuleert bij leerlingen door hen het concept van neuroplasticiteit uit te leggen. Over het algemeen bleek de interventie motivatie en schoolse resultaten te bevorderen. Dit effect was sterker voor risicoleerlingen, zeker voor wiskundige prestaties. Een van de studies die ook het effect op hersenactiviteit onderzocht, suggereerde dat het installeren van een growth mindset de kans verhoogt op het gebruik van positieve strategieën, zoals aandachts- en fout-corrigerende mechanismen, wat op zijn beurt motivatie en schoolse resultaten bevordert¹⁴.

¹¹ Zie <http://www.eduratio.be/dweck.pdf> en TEDtalk van Carol Dweck, geraadpleegd op 23 mei 2019.

¹² Dweck, C.S. (2011). *Mindset, de weg naar een succesvol leven*. Amsterdam, uitgeverij S.W.P. bv, zie ook TEDtalk van Carol Dweck, geraadpleegd op 23 mei 2019.

¹³ Lafosse, C. & Dammekens, E. (2013). Onderwijs en labels door een neurowetenschappelijke bril. Naar een dynamische visie vanuit een 'growth' mindset. *Caleidoscoop*, 25 (6), 20-25; Zie ook [Bijlage Cognitieve ontwikkelingstheorieën](#) en Algemeen Diagnostisch Protocol, [Bijlage Breinontwikkeling bij adolescenten – Use it or lose it](#).

¹⁴ Sarrasin, J.B., Nenciovici, L., Brault Foisy, L.-M., Allaire-Duquette, G., Riopel, M., & Masson, S. (2018). Effects of teaching the concept of neuroplasticity to induce a growth mindset on motivation, achievement, and brain activity: A meta-analysis. *Trends in neuroscience and education*, 12, 22-31. <https://doi.org/10.1016/j.tine.2018.07.003>; Zie ook Algemeen Diagnostisch Protocol, [Bijlage Executieve functies en mogelijke interventies om de ontwikkeling van executieve functies te bevorderen](#).

■ Beïnvloeden van mindsets

□ Feedback en rolmodellen

Feedback van volwassenen oefent een belangrijke invloed uit op de mindset van kinderen en jongeren. Vanuit hun eigen mindset geven volwassenen immers op een bepaalde manier feedback over individuele kenmerken en vaardigheden van kinderen/jongeren. Die feedback beïnvloedt op zijn beurt de manier waarop kinderen/jongeren over deze kenmerken en vaardigheden denken.

- ▶ Feedback over resultaten of prestaties is eerder gericht op vaststaande eigenschappen en werkt een fixed mindset in de hand. Veel goedbedoelde uitspraken en complimenten van ouders/leerkrachten leiden zo onbedoeld tot een patroon van hulpeloze reacties en negatieve gevoelens bij leerlingen. Complimenten als 'Wat ben je slim! Weer een 10!', 'Je hebt een talenknobbel', 'Je bent de wiskundekampioen' of 'Jij bent een turntalent!' zijn hier voorbeelden van¹⁵. Ook troostende feedback bij een slecht resultaat, zoals 'Je bent beter in iets anders', geeft de leerling impliciet de boodschap dat hij geen moeite hoeft te doen om dit resultaat op te halen, omdat je geen verbetering verwacht¹⁶.
- ▶ Feedback over de geleverde inspanningen of over de gehanteerde strategieën zorgt er daarentegen voor dat kinderen/jongeren meer doorzettende reacties vertonen. Dergelijke feedback stimuleert hen tot de vereiste inspanningen om individuele vaardigheden verder te ontwikkelen en uitdagingen tot een goed einde te brengen. Voorbeelden hiervan zijn het aanmoedigen van hard werken en oefenen, aandacht schenken aan doorzettingsvermogen bij tegenslagen, benoemen van vooruitgang, fouten kaderen als noodzakelijk onderdeel van een leerproces en aanzetten tot het zoeken naar alternatieve oplossingsstrategieën¹⁷. Dankzij dergelijke feedback ontwikkelen kinderen/jongeren een growth mindset, leren ze genieten van uitdagingen en krijgen ze plezier in het leveren van inspanningen, wat ook hun zelfvertrouwen kan versterken¹⁸.

Niet alleen onderzoek rond mindset, maar ook algemener onderzoek naar wat werkt in het onderwijs en hoe leerlingen hun prestaties kunnen verbeteren wijst op het belang van effectieve feedback. Daaruit blijkt dat feedback het krachtigst is als de aard van feedback aangepast is aan het niveau van de leerling (van beginner tot expert). Leerkrachten kunnen leerlingen tot leren brengen door hen drie belangrijke feedbackvragen te stellen: 'Waar ga ik heen?', 'Hoe sta ik ervoor?' en 'Wat is de volgende stap?'. Effectieve

¹⁵ Zie <http://platformmindset.nl/feedback/>, geraadpleegd op 15 mei 2018.

¹⁶ Zie Lafosse, C. & Dammekens, E. (2013). Onderwijs en labels door een neurowetenschappelijke bril. Naar een dynamische visie vanuit een 'growth' mindset. *Caleidoscoop*, 25 (6), 20-25.

¹⁷ Zie <http://platformmindset.nl/feedback/>, geraadpleegd op 15 mei 2018.

¹⁸ Dweck, C.S. (2011). *Mindset, de weg naar een succesvol leven*. Amsterdam: uitgeverij S.W.P. bv. Zie ook [deze TEDtalk over een experiment van Carol Dweck](#), geraadpleegd op 23 mei 2019.

Specifiek Diagnostisch Protocol bij cognitief sterk functioneren Specifiek Diagnostisch Protocol bij cognitief zwak functioneren en verstandelijke beperking

feedback focust zich op drie niveaus: taak (in plaats van op de persoon), proces (in plaats van op het resultaat) en zelfregulatie (door feedback bij uitproberen van een oplossing)¹⁹.

Het stimuleren van een growth mindset bij kinderen/jongeren vergt in eerste instantie een bewustwording van de eigen mindset bij ouders/leerkrachten. Dit kan door te reflecteren over de verschillende mindsets die aanwezig zijn in een aantal herkenbare situaties en uitspraken²⁰. Bewustwording van de eigen mindset kan ervoor zorgen dat ouders/leerkrachten anders denken, reageren en zich gedragen. De mindset van leerkrachten beïnvloedt bijvoorbeeld hun wijze van lesgeven, wat vervolgens invloed heeft op de motivatie en eigen verwachtingen van de leerlingen. Als een leerkracht ervan uitgaat dat de vaardigheden van leerlingen kunnen groeien en daar ook naar handelt, ontwikkelen de leerlingen beter dan wanneer een leerkracht gelooft dat de vaardigheden van leerlingen het hele jaar hetzelfde blijven²¹. Bovendien heeft de manier waarop ouders/leerkrachten zelf omgaan met moeilijkheden en uitdagingen mogelijk meer impact dan een adequate manier van feedback geven. Als ouder of leerkracht fungeer je als rolmodel voor levenslang leren door bijvoorbeeld te vertellen over fouten of uitdagingen waarmee je geconfronteerd werd, en over manieren waarop je steeds jezelf blijft ontwikkelen en uitdagingen aanpakt²².

Aandacht voor talenten²³

Tegenwoordig werken meer en meer scholen rond talenten. Hier schuilt echter een risico in, als dit vanuit een fixed mindset gebeurt. Het benoemen van een talent zonder meer insinueert het vaststaande karakter daarvan en stimuleert kinderen/jongeren om zich te bewijzen in plaats van zich te ontwikkelen. Andersom hebben leerkrachten/ouders vaak de neiging om op zoek te gaan naar een ander talent als kinderen/jongeren niet zo goed in iets blijken te zijn. Opnieuw impliceert dit het vaststaand karakter van vaardigheden. Daarentegen zouden leerkrachten/ouders vanuit een growth mindset samen met het kind / de jongere op zoek kunnen gaan naar wat hij precies nodig heeft om vooruitgang te maken, bijvoorbeeld meer ervaring, meer oefening, andere strategieën, compensatie- of hulpmiddelen.

¹⁹ Zie ook de checklist in verband met feedback voor tijdens de les in Hattie, J. (2014). *Leren zichtbaar maken: Nederlandse vertaling van Visible learning for teachers*. Gent: Abimo.

²⁰ Zie Lafosse, C. & Dammekens, E. (2013). Onderwijs en labels door een neurowetenschappelijke bril. Naar een dynamische visie vanuit een 'growth' mindset. *Caleidoscoop*, 25 (6), 20-25.

²¹ De kracht van verwachtingen en aansluitende self-fulfilling prophecy kennen we ook vanuit onderzoek naar het Pygmalion-effect, zie <https://nl.wikipedia.org/wiki/Pygmalion-effect>, geraadpleegd op 4 september 2018.

²² Bijkomende tips om een growth mindset te stimuleren zijn te vinden op: <http://platformmindset.nl/6-tips/>, geraadpleegd op 15 mei 2018.

²³ Grotendeels gebaseerd op Lafosse, C. & Dammekens, E. (2013). Onderwijs en labels door een neurowetenschappelijke bril. Naar een dynamische visie vanuit een 'growth' mindset. *Caleidoscoop*, 25 (6), 20-25.

■ Mindset en cognitief sterk functioneren

Cognitief sterke leerlingen hebben het vooral in de beginjaren van de lagere school relatief gemakkelijker dan hun leeftijdsgenoten om de nodige lees-, schrijf- en rekenvaardigheden te verwerven. Doorgaans hoeven ze er weinig tot geen inspanningen voor te leveren en krijgen ze goedbedoelde complimenten over hun prestaties. Daardoor is de kans mogelijk verhoogd dat ze een fixed mindset ontwikkelen en toekomstige uitdagingen vermijden om hun imago te waarborgen. Bijgevolg is het van belang dat ook cognitief sterke leerlingen leren doorzetten en omgaan met faalervaringen door hen voldoende uit te dagen in de zone van naaste ontwikkeling²⁴. Zo zien ze in dat inspanningen belangrijker zijn voor hun leerproces dan prestaties, dat ze kunnen leren uit hun fouten en dat ze soms verschillende strategieën moeten uitproberen om een uitdaging succesvol aan te pakken²⁵. Zij verwerven deze inzichten best al in de loop van de basisschool, zodat ze blijven doorzetten als ze in de loop van het secundair onderwijs en zeker in het hoger onderwijs meer uitdagende en grotere hoeveelheden leerstof moeten verwerken. Ze hebben evenwel de hulp van hun ouders/leerkrachten nodig om de vereiste uitdaging te krijgen en te leren overwinnen en zo een growth mindset te ontwikkelen.

Het stimuleren van een growth mindset kan eveneens de kans op onderpresteren²⁶ bij cognitief sterke leerlingen verminderen. Volgens een recent, theoretisch model over onderpresteren bij deze leerlingen²⁷ is een fixed mindset immers een van de maladaptieve motivationele overtuigingen die ontstaat door een combinatie van verschillende factoren, zoals onvoldoende uitdagingen op school, feedback en verwachtingen van ouders/leerkrachten en het al dan niet toekennen van een label. Andere maladaptieve overtuigingen omvatten een normatief begrip van competentie²⁸, zelfwaarde die sterk afhangt van succes of mislukking en veel persoonlijk belang hechten aan goede schoolse prestaties. Zolang leerlingen met dergelijke overtuigingen weinig uitdaging krijgen op school, blijft het goed gaan en ontwikkelen ze een hoog academisch zelfconcept, hoge succesverwachtingen en sterke zelfwaarde. Van zodra de uitdagingen op school toenemen, bijvoorbeeld bij de overgang naar een volgend onderwijsniveau, verrijking van het curriculum of homogene groepering volgens bekwaamheid, ervaren ze echter een bedreiging van hun zelfwaarde. Mogelijk brengt dit een te hoge psychologische kost met zich mee om zich te blijven inzetten voor school. Uit angst voor mislukkingen die hun zelfwaarde kunnen kelderen, ontwikkelen deze leerlingen

²⁴ Zie [Bijlage Cognitieve ontwikkelingstheorieën](#), Socioculturele theorie van Vygotsky.

²⁵ Zie <http://platformmindset.nl/hoogbegaafdheid-en-mindset/>, geraadpleegd op 15 mei 2018.

²⁶ Zie [Theoretisch deel](#), Definities en begrippen.

²⁷ Zie 'Maladaptive Competence Beliefs Pathway' in Snyder, K.E. & Linnenbrink-Garcia, L. (2013). A developmental, person-centered approach to exploring multiple motivational pathways in gifted underachievement, *Educational psychologist*, 48(4), 209-228.

²⁸ Dit is de overtuiging dat slim zijn betekent dat je in staat bent om taken te voltooien die anderen niet kunnen.

Specifiek Diagnostisch Protocol bij cognitief sterk functioneren Specifiek Diagnostisch Protocol bij cognitief zwak functioneren en verstandelijke beperking

maladaptieve copingstrategieën, zoals het actief saboteren van succes²⁹ of het zich niet meer identificeren met schoolse prestaties³⁰. Onderpresteren is een logisch gevolg van deze maladaptieve copingstrategieën en zou voorkomen kunnen worden door meer adaptieve overtuigingen, zoals een growth mindset, te stimuleren. Het type mindset is volgens dit model echter niet de enige factor die meespeelt in het ontstaan van onderpresteren bij cognitief sterke leerlingen. Bovendien spelen maladaptieve motivationele overtuigingen niet bij alle cognitief sterke leerlingen een rol spelen in het ontstaan van onderpresteren. Zo beschrijven de auteurs nog een tweede model waarbij de erkenning of identificatie van cognitief sterk functioneren en omgevingsfactoren zoals onvoldoende uitdaging, feedback en verwachtingen van ouders/leerkrachten leiden tot lage persoonlijke waardering van schoolse prestaties. Niet zozeer de mindset over intelligentie, als wel een kosten-batenafweging in termen van tijd en inspanningen speelt dan een rol in het ontstaan van onderpresteren³¹.

■ Mindset en leerproblemen

Door de moeite die leerlingen met langdurige leerproblemen hebben met het aanleren van lees-, schrijf- en/of rekenvaardigheden en de remediëring of extra instructie die ze daarvoor krijgen, raken velen van hen ervan overtuigd dat hun vaardigheden nooit zullen verbeteren. Zo ontwikkelen ze een fixed mindset, waardoor ze zullen berusten in de beperkingen die ze ervaren. Hun omgeving kan hieraan tegemoetkomen door middel van procesgerichte feedback, het stellen van realistische maar hoge verwachtingen, een focus op intra-individuele vooruitgang en het model staan voor een growth mindset. Leerlingen met een growth mindset zullen er ondanks hun leerproblemen voor blijven gaan, stellen hoge verwachtingen voor zichzelf en proberen hun beperkingen te overwinnen³².

■ Mindsets en labels³³

Hoewel diagnostische labels voordelen kunnen hebben, bijvoorbeeld in de communicatie met anderen, hebben ze ook belangrijke nadelen. Zo verwachten mensen vaak dat een bepaalde diagnose gepaard gaat met specifieke kenmerken en een standaardaanpak, ongeacht de individuele situatie. Dergelijke verwachtingen ontstaan vanuit een fixed mindset. Op zich zijn de diagnostische labels dus niet het probleem, maar wel de algemene opvatting over labels en individuele kenmerken van mensen met een label.

²⁹ De Engelstalige term is self-handicapping. Deze term omvat zowel het doelbewust blokkeren van succes, bijvoorbeeld door geen pogingen te ondernemen om een probleem op te lossen, als het vermijden van gedragingen die succes faciliteren, zoals het uitproberen van verschillende strategieën.

³⁰ Dit kan tot uiting komen door het minimaliseren van feedback of het devalueren van school in het algemeen.

³¹ Zie 'Declining value beliefs pathway' in Snyder, K.E. & Linnenbrink-Garcia, L. (2013). A developmental, person-centered approach to exploring multiple motivational pathways in gifted underachievement, *Educational psychologist*, 48(4), 209-228.

³² Zie Lafosse, C. & Dammekens, E. (2013). Onderwijs en labels door een neurowetenschappelijke bril. Naar een dynamische visie vanuit een 'growth' mindset. *Caleidoscoop*, 25 (6), 20-25; <http://platformmindset.nl/mindset-en-leerproblemen/>, geraadpleegd op 15 mei 2018.

³³ Grotendeels gebaseerd op Lafosse, C. & Dammekens, E. (2013). Onderwijs en labels door een neurowetenschappelijke bril. Naar een dynamische visie vanuit een 'growth' mindset. *Caleidoscoop*, 25 (6), 20-25.

Specifiek Diagnostisch Protocol bij cognitief sterk functioneren Specifiek Diagnostisch Protocol bij cognitief zwak functioneren en verstandelijke beperking

Ook de manier van communiceren over een label bepaalt sterk hoe kinderen/jongeren ermee omgaan. Vanuit een fixed mindset krijgen ze immers de boodschap dat ze de beperkingen die samenhangen met een label, niet kunnen overwinnen en dat ze ermee moeten leren leven. Een growth mindset stimuleert hen daarentegen om hun beperkingen aan te pakken door vaardigheden te oefenen en uitdagingen aan te gaan. Zo heeft de manier van communiceren gevolgen voor de veerkracht en weerbaarheid van kinderen/jongeren ten aanzien van een diagnose. In plaats van enkel de problemen vast te stellen gaan diagnostici tegelijkertijd best op zoek naar sterktes en aanknopingspunten om bestaande problemen om te buigen. Bovendien is het aangewezen om de bedoeling van diagnostisch onderzoek ook zo aan kinderen en jongeren te communiceren. Op die manier is een label niet het eindpunt van een diagnostisch traject, maar het vertrekpunt voor groei en ontwikkeling.